

שו"ת אחיעזר חלק ב - יורה דעה סימן כו

(ד) אולם חידוש ד' הפנים מאירות תמוה שזהו נגד שי' התוס' וד' הרמב"ם מפורש דבעין משלה האור גם בפיגול ויסוד קושית הצ"ק דאמאי הו"ל נותר אחר שהעלן לגבי מזבח דמזה מוכיח הפנים מאירות חידושו אין זו קושי' כלל דכיון שלא חלו האיסורין לא מהני כמו שאין המקוה מטהרת הטהורים של איטמאו ולהכי לכשירדו מע"ג המזבח ונעשו נותר הו"ל נותר וכבר הרגיש מזה בערוך לנר לכריתות יעו"ש, וגדולה מזו נראה דבפגול ונותר אף אם הי' הנותר מקודם שהעלן ע"ג המזבח מ"מ כיון דבפיגול שאין הקרבן נראה להרצאה ליכא נותר שוב לכשהעלן על גבי המזבח כיון דלא הי' בו איסור נותר כל זמן שהי' פיגול ואעפ"י דמיד שפקע פגולו הרי ראוי להעלאה ויהי' בו איסור נותר ויפקע על ידי שהותו ע"ג המזבח נראה דהא אין לינה מועלת ע"ג ראשו של מזבח כמבואר בזבחים פ"ו ובמנחות כ"ז כן לקלוט והא דקאמר דהו"ל נותר היינו לכשירד מע"ג המזבח, וכ"כ המקו"ח בחדושו לכריתות ולפ"ז כל זמן שהוא ע"ג המזבח א"פ שיחול בו איסור נותר. ואפשר עוד דכיון דלא הי' בו איסור נותר כל זמן שהוא בפיגולו לא נפסל כלל בלינה וצריך לינה חדשה לפוסלו אחר העלאה ע"ג המזבח דפקע פיגולו דכל זמן שהי' בפיגולו לא נפסל כלל ולפה"נ =ולפי הנראה= מלשון רש"י בכריתות י"ד דכיון דאי"ר =דאינו ראוי= לאכילת אדם לאכילת מזבח לא חייל נותר עלי' נראה דמדין אין איסור חל על איסור קא אתי לה וכן דייק בערוך לנר בודאי דשייך בו פסול נותר וכמו דפקע פיגולו ע"י מה שהעלן ע"ג מזבח כמ"כ פקע איסור נותר שיש בו רק שאינו חייב עליו. אבל מד' הרמב"ם בפ"ח מהל' פסוהמ"ק דמבואר בדבריו דבקרבן פסול שלא נראה להרצאה ל"ש נותר כלל ולשיי אפשר שלא נפסל כלל בלינה. והצל"ח בפסחים כ"ח ובנובי"ת חיו"ד ס' נ"ג יצא לחדש דגם בפסול איכא לאו דבל תותירו ורק כרת דנותר ליכא בפיגול שכבר נתחלל, ולדידי' דשייך בו לאו דלא תותירו ויש בו ענין נותר י"ל דפקע. ולכאורה הרי מפורש בחולין צ' דעצמות והגידין והנותר ישרפו לט"ז ובפרש"י שם דלאו בר אכילה אינו טעון שריפה דכתיב לא תותירו כל דקרין בי' לא תותירו קרינן בי' תשרפו ואידך לא וכן מקשה שם דאי אמרת מפשט פשיטא לי' דהיתירא ליכלי' דאיסורא לישדי' ואין בו ענין נותר כלל ומותר להותיר ואינו טעון שריפה לפי שהוא אסור באכילה (ולפ"ז צ"ל דגם מה שפירש"י בכריתות י"ד דלא חייל נותר על הלאו משום אין אחע"א =איסור חל על איסור= קא אתי עלה.

אלא דאין בו דין נותר דהרי מפורש בדבריו בחולין דלאו בר אכילה אינו טעון שריפה).

(ה) אולם לכאורה קשה דהרי מפורש בש"ס דכל שאינו פסול בגופו טעון עיבור צורה כמו בדם ובבעלים והפירוש דעיבור צורה היינו שיפסול בלינה וטעון שריפה כמו נותר כמו שפירש"י אלמא דגם בזבח פסול מהני עיבור צורה והוי נותר ולהר"ח בפסחים שפירש עיבור צורה שיושחת הבשר א"ש וע"ע בפסחים ט"ו בתוד"ה ולד אבל רש"י הא פירש שם שילין ויהי' נותר ובספק דפסול טומאה א"ש דהוי נותר שמא הוי טהור ומהני פסול לינה, וחכם אחד העירני מהא דפסחים ל"ד למ"ד דגם פיגול טעון עיבור צורה הא פיגול ונותר לא משכח"ל, אולם למ"ד דגם פיגול טעון עיבור צורה מבואר בפסחים ע"ג דהוא גזיה"כ דיליף עון עון מנותר יעו"ש. אבל משארי פסולים יקשה ודוח"ל דעיבור צורה מהני דל"ה עוד בזיון קדשים כיון דטהורים וכשרים שנתותרו נשרפים אבל הא מפשטות דרש"י מבואר שם דצריך שריפה מדין נותר הרי מוכרח מזה דאף דאי"ח על פסולים משום נותר אבל טעון שריפה וקשה מגיה"נ =מגיד הנשה= דאינו טעון שריפה אבל נראה לחלק בזה דדוקא בגיה"נ שאינו ראוי בשום פעם לאכילה ולא קרינן בי' ולא תותירו אינו טעון שריפה דדמי לעצמות דלאו בר אכילה הוא ול"ש בו נותר, אבל בפסול במקרה בין בפסול בגופו כמו פיגול או שלא בגופו כמו נשפך הדם וכיו"ב דהבשר מצד עצמו ראוי לאכילה אלא שנפסל בזה ניהו דאי"ח משום נותר כמו דליכא נותר בפיגול שלא נותר ע"י זריקה כמבואר בתוספתא זבחים פ"ה ובכריתות שם אבל מ"מ נפסל בלינה ויש בו פסול נותר ומהני בו עיבור צורה, שו"ר בתוס' פסחים פ"ב בד"ה בשלמא בתוך הדבור א"נ הו"א אפילו כשיהי' נותר לא ישרף דנותר שהי' ראוי לאכילה קודם שנתותרו דוקא ישרף כדמשמע לא תותירו אלא תאכלוהו יעו"ש, ולפי המסקנא הרי גלי קרא או מסברא ידעינן דטעון עיבור צורה ומהני למשוי נותר לשריפה, ובזה יובן ג"כ הא דחולין שם דא"ב ספוקי מספק"ל שפיר וכמו שפירש"י ותרווייהו בעי שריפה דלכל חד מספקין לי' בהיתירא והוי נותר יעו"ש, ולכאורה קשה הרי מספיקא אסור הגיד בין של ימין בין של שמאל ואינו ראוי

לאכילה מספק ולא קרינן בי' לא תותירו ולזה העירני גיסי הרה"ג מוהר"י קאסאווסקי שיחי', ולמש"כ א"ש דמאי דאסור הגיד מספק הוי כשאר איסורים ופסולים שאינו מונע הדין דשריפה ורק בגיה"נ שהוא אסור בבירור מצד עצמו ואי"ר לאכילה ומעולם לא נקבע עליו מצות אכילה ולא דלא תותירו דמי לעצמות משא"כ באיסור צדדי במקרה לפי שנתערב באיסור או שלא נדע דינו הוי כשאר פסולים שיש בו פסול לינה ובעי שריפה וא"ש בפשיטות. ולפ"ז מזה סייעתא להצל"ח שהרי בפסולים ובספק גיה"נ דבעי שריפה אף שאי"ר לאכילה ואין בהם כרת דנותר והרי כללא כייל שכל דליכא בל תותירו אין בו שריפה וכיון דמוכרח דאיכא בהו מצות שריפה יש בהו ג"כ לאו דלא תותירו, ויש לחלק קצת דאפשר דכללא דרש"י הוא דוקא על גיה"נ שמצד עצמותו אי"ר לאכילה ודמי לעצמות דלשדינהו משא"כ בפסולים ואסורים אפשר דאעפ"י שיש בו מצות שריפה דנותר מ"מ בל תותירו ליכא כיון שאי"ר לאכילה ודוחק.

(ו) וראיתי במנחת חינוך מצוה קמ"ב שתמה ע"ד הצל"ח דאיכא בל תותירו אף בפסולים מהא דמבואר בש"ס דכל שפסולו בגופו ישרף בדם ובבעלים תעובר צורתו ולמה יעבור אל"ת ולא ישרף מיד וכן מדהרמב"ם דקדשים שנפסלו מספק טעון עיבור צורה והאיך מספק שמא אינו פסול ימתין ולא ישרפנו ויעבור על לאו דבל תותירו אעכ"ל דבפסול אי"ע = אינו עובר = משום בל תותירו ולהכי גם בפסול מספק אינו עובר דהתורה לא אסרה אלא במידי דבר אכילה אכילת מזבח או אכילת אדם וזה שאינו ראוי הו"ל כמו עצמות וגידן יעו"ש שהאריך בזה ותמיהני על המנח"ח שהרכיב שני ענינים פסולים ואיסורים ופסולים מספק לגידן ועצמות ולא שם עין לסוגיא ערוכה דחולין דמבואר דאי ספוקי מספק"ל אי נהג בשל ימין הוי נותר ובעי שריפה וממילא דאסור להותיר מה שאסור מספק ויש בו דין נותר ולא אמרינן דהוי כגידן ועצמות כיון שאי"ר לאכילה וא"כ גם א"נ דפסולים אין בו דין נותר ומותר להותיר קשה איך מותר לעבור על בל תותירו בפסולים מספק, ועכ"ל כיון דאנוס הוא ואסור לשרוף מספק וכן בדם ובבעלים דטעון עיבור צורה ואסור לשרוף ומשה"ק המנח"ח שם מאיבעי דזבחים ק"ד לינה מהו שתועיל בפריים ושעירים הנשרפים אי אמרינן כי מהני לינה בבשר דבר אכילה, אבל הנהו לאו בר אכילה נינהו לא א"ד לא שייך כו' הרי איבעי בש"ס ולא איפשיטא אי יש בל ילין ולדברי הצל"ח כמו בפסולין כיון דמצותו בשריפה אף שאין בהם אכילת אדם ומזבח יש בל ילין ה"ה בפריים ושעירים הנשרפים בפשוטו נראה לחלק דדוקא במה ששייך פסול לינה ויש עליו דין נותר כמו בפסולין דישי בה עיבור צורה וחייל עלה דין נותר וטעון שריפה מצד נותר שייך לאו דבל ילין לקיים מצותו מיד שלא להביאו לידי פסול נותר משא"כ בפריים הנשרפים אי אמרינן דלא מהני בהו לינה ואינם נפסלים בלינה מהכ"ת יעבור עליהם בלאו דלא ילין ולדברי המנח"ח יותר הי"ל להקשות מאי איבע"ל להש"ס הרי בפסולין שאין בהם אכילת אדם ואכילת מזבח כמו דם ובעלים ואפי"ה שייך בהו עיבור צורה ונפסלים בלינה כמ"כ פריים ושעירים הנשרפים אעפ"י שאין בהם אכילת אדם או לאכילת מזבח יפסלו בלינה אעכ"ל דשאני פסולין כיון דעיקר ה' עומדת לאכילת אדם או לאכילת מזבח רק שנפסלו, משא"כ בפריים ושעירים הנשרפים שלא היו עומדים מעולם לאכילת אדם או לאכילת מזבח אינם נפסלים בלינה ודמי לעצמות וגיה"נ שאין בהם דין נותר ולא דלא תותירו משום שלא היו עומדים מעולם לאכילה וכיון שאין בהם פסול לינה אין בהם בל תותירו, והמנחת חינוך לשיטתו דעל פסולים לא חל כלל דין נותר וכתב במצוה קמ"ג בדין שריפת נותר דקדשים שנפסלו ולנו נשרפין בלילה כדין פסוהמ"ק = פסולי המוקדשין = ולא כדין נותר משום דנותר לא חל על פסולין כש"ס דכריתות, וכ"כ במצוה ז' ח' דקדשים שנפסלו מדאורייתא קודם שנעשה נותר לא חל עליו כלל דין נותר ואין בו מצות שריפה כלל ודייק כן מלשון רש"י בחולין צ"א בשמנו של גיד דכיון דמותר מן התורה חל איסור נותר עליו אבל באסור מן התורה לא חל כלל איסור נותר וא"צ שריפה כעצמות וגידן וקרנים יעו"ש, אבל הדברים טעות הם בידו כמשנ"ת שהרי מפורש שנינו דכל שאינו פסול בגופו טעון עיבור צורה וכמו שפירש"י בפסחים ל"ד ובכמה מקומות דנעשה נותר וטעון שריפה הרי דחל איסור נותר ומצותו בשריפה, וכמו שכתבו התוספות פסחים פ"ב בד"ה בשלמא, ולא דמי לשמנו של גיד דאלו ה' אסור מן התורה ולא ה' עומד מעולם לאכילה כגיה"נ ודמי לגידן ועצמות כמשנ"ל וכיון דחל עליו דין נותר בודאי מצותו בשריפה ביום כשאר נותר וז"פ. ומשה"ק עוד המנח"ח ע"ד הצל"ח ממש"כ הרמב"ם פ"ט מהל" פסוהמ"ק גבי פריים ושעירים הנשרפים

שנפסלו מספק ויראה לי דא"צ להמתין עד שיעובר צורתם הואיל והם עומדים לשריפה כו' נראה מדברי הרמב"ם שא"צ להמתין שאין חיוב להמתין, אבל אם רוצה להמתין הרשות בידו, ולמה יהי' רשות להמתין כיון דהוי ספק לאו כיון דהוא איבעי בש"ס והא בזיון קדשים אין כאן ורשאי לשרוף ממילא דאסור להמתין ועובר על בל תותירו עכת"ד.

נראה דבאמת דברי הרמב"ם שכתב דא"צ להמתין עד שיעובר צורתם צ"ע דאיזה עיבור צורה שייך בפריים ושעירים הנשרפים לפי הך צד דאינם נפסלים בלינה, שו"מ =שוב מצאתי= שהמנח"ח הרגיש בזה במקום אחר, ובפרט דהרמב"ם מנה בתוך הנפסלים גם לינה ומאי יועיל עבור צורה בפריים ושעירים הנשרפים שלנו, דאם אין לינה מועלת מה יועיל עיבור צורה, וצ"ל דהרמב"ם קאי אשאר, אבל גם באינך עיבור צורה לא יועיל רק מספק ואם נימא דכל שיש בו ספק א"א לשורפו לא יועיל עיבור צורה כלל ולמ"ל להרמב"ם לומר בטעם הואיל ועומדים לשריפה תיפ"ל שלא יועיל כלל עיבור צורה ועכצ"ל בד' הרמב"ם דהו"א דאעפ"י שאינם נפסלים בלינה צריך בזה עיבור צורה של קלקול הבשר וכמו שפי' הר"ח בפסחים בכמה מקומות שיושחת הבשר וכן פי' הרמב"ם בפירוש המשניות בפסחים בפ' כיצד צולין עד שיתעפש הבשר ויושחת עיין שם. וע"כ פ' הרמב"ם שא"צ להמתין היינו אף אם הוא קרוב להתקלקל בו ביום ואין כאן בל תותירו ורשאי להמתין בכ"ז א"צ להמתין ושורפו מיד וצ"ע, ובעיקר הדקדוק בלשון הרמב"ם שא"צ להמתין י"ל בפשוטו דעיקר דינא קאמר שאין כאן דין עיבור צורה וממילא דמחויב לשורפו מיד כמש"כ הרמב"ם בתחלה בהלכה ב' דקרבן שנתפגל או נפסל ישרף במקדש מיד דלד' הצל"ח הכונה דאסור להמתין משום בל תותירו.

(ז) איך שיהי' בחידוש דין הצל"ח אי בפסולין ישנו בל תותירו גם אם נאמר דליכא בל תותירו דלא כהצל"ח נתבאר דמ"מ פסול נותר ישנו גם בפסולין וחל עליו הדין דשריפת נותר, ולפי"ז בפיגול שנתותר מתחלה ואח"כ העלן ע"ג מזבח כמו דפקע פגולו היינו כמו כן פקע איסור נותר כיון דחל עליו פסול נותר מתחלה אעפ"י שאי"ח כרת עליו מ"מ הא יש בו פסול נותר ושפיר פקע הדין דנותר ואולי יש לחלק דדוקא בפסולין שאינן בגופו רק בדם ובבעלים הטעונים עיבור צורה וע"י מה שנתותר נתחדש פסול בגופו משא"כ בפיגול שפסולו בגופו ואין לנותר מה לחדש בפסולו אין נותר חל עליו, ולמ"ד בפסחים דפיגול טעון עיבור צורה מגזיה"כ בודאי דמהני עבור צורה לפסול נותר, אבל הא לא קיי"ל כוותי' דפיגול אינו טעון עיבור צורה ממילא דאפשר דאינו חל עליו פסול נותר. אולם זה אינו דהא להדיא שנינו במעילה ו' אימורי קדשי קלים שיצאו לפני זריקת דמים כו' רע"ק אמר מועלין בהן וחייבין עליהן משום פיגול נותר וטמא וכ"פ הרמב"ם בפ"א מה' פסוהמ"ק הרי מפורש דחל דין נותר על יוצא דהוי פסול הגוף ואינו טעון עיבור צורה וכמבואר בפסחים פ"ב ומוכח גם לשי' הר"ח דעיבור צורה היינו השחתת הבשר ואין ראי' מעיבור צורה דחל פסול נותר על שארי פסולין אבל מהא דחל נותר על יוצא מפורש דגם בפסולין חל נותר גם לחייבו כרת ורק על פיגול ליכא כרת דנותר משום שלא נרצה כלל כמש"כ הרמב"ם משא"כ על יוצא חל פיגול ונותר גם לחייבו כרת.